

ուղղահայաց դիրքով շեն, որ պարտադիր է շատ այլ տեղերում: Շատ շեն երկու գրերի արանքում, ելուստների տակին կամ վերելում, ինչպես նաև մեծ փորերի մեջ փոքրագիր գրերի թիվը: Հազվագեպ են կրկնակի սպաթարցով կրճատված բառերը:

Սանահնի, ինչպես նաև Հաղբատի և Կուվա շատ վայրերի արձանագրությունների մեջ նկատելի է գրերի ձևերի միօրինակություն գրեթե երեք հարյուր տարիների ընթացքում: Աչքի է զարնում, որ ամեն մի փորագրիչ յուրացրել է իր նախորդի փորագրական արվեստը և աշխատել է պահպանել ավանդական ձևերը: Սակայն, Սանահնի վանքի 21, 108, 112, 135, 142 և 171 արձանագրությունները գրված են տեղական ոճին բոլորովին հակառակ գրչությանը, բայց դրանք կարող են համարվել բացառություն, մանավանդ որ 171-ից, գուցե նաև 142-ից բացի, մնացածները հետագայում են, գրված 14-րդ դարից հետո, հավանաբար ոչ մասնագետ փորագրող վարպետների ձեռքով: Հետաքրքիրն այն է, որ բացի 21-ից և 171-ից, մնացածները բոլորն էլ գրված են ձեռագրական գրչության ոճով: Այդ արձանագրությունների գրերի ելուստներն երկար են լեզվի նման և հակված են ներքև: Գրերի կամարները ևս հատուկ են ձեռագրերին և վիճակն արձանագրությունների մեջ չեն գործածվում: Կարելի է եզրակացնել, որ վերևում նշված մի բանի արձանագրությունները գրված են ձեռագիր գրքեր արտագրող գրիչների կողմից: Ըստ երևույթին այն ժամանակ, երբ վանքում փորագրող մասնագետ չկար:

№ 21 արձանագրությունը, թեև ձեռագրական ոճի բոլորաձև երկաթագրով չի գրված, բայց գրերի վերջավորություններն այնքան ուժեղ են շեշտված, որ բոլորովին նման չեն Սանահնի մյուս արձանագրություններին: Այդ արձանագրությունն իր գրերի ձևերով կապվում է Նոր Վարաքավանքի և Խորանաշատի արձանագրություններին: Այս փոքրիկ արձանագրությունն իր բազմաթիվ եռագիր փակագրերով (Նսդ, Թւի, վաս, տու, Գան, գին, այր, աւր, վար, ողի, եւն, ովխ, ափի) նույնպես տարբերվում է Սանահնի մյուս արձանագրություններից:

Մյուս, № 171 արձանագրությունն աչքի

է ընկնում իր գրերի կարճ ու լայն ձևերով, որ հատուկ էր Շիրակի և Արագածոտնի հին արձանագրություններին: Եվ իրոք, այդ արձանագրությունը գրված է 1011 թվականին մի խաչքարի վրա, որ կանգնեցված է Սանահնի գյուղի արևելյան ծայրին:

* * *

Սանահնի բոլոր 189 արձանագրություններից իրենց վրա թվական ունեն 90-ը: Անթվական են մեծ մասամբ տապանագրերը: Վերջիններիս թիվը Սանահնում 69 է, որից 50-ը թվական չունեն: Բովանդակության հիման վրա կարելի է վերականգնել 9 արձանագրության (28, 29, 30, 31, 32, 64, 144, 158 և 166) ճիշտ թվականները, մնացածների մոտավոր ժամանակը որոշել ենք զանազան միջոցներով, միշտ նկատի ունենալով գրերի հնագրական ձևերը: Սակայն, Սանահնի վերաբերմամբ գրչության ոճով արձանագրությունների ժամանակը որոշելը խիստ դժվար է, որովհետև, ինչպես վերևում նշեցինք, գրերի ձևի մեջ ժամանակի ընթացքում փոփոխություններ քիչ են մտել և փորագրիչներն ամեն կերպ աշխատել են պահպանել գրերի հին, ավանդական ձևերը:

Սանահնի բոլոր թվակիր արձանագրությունները մինչև 18-րդ դարի վերջն իրենց վրա կրում են հայոց մեծ տոմարի թվական, միայն № 163 արձանագրությունն է, որ ունի հայոց փոքր, սարկավագագիր տոմարի ՄԾ (55 + 1084 = 1139) թվականը:

19-րդ դարի բոլոր արձանագրությունների թվականները հաշված են փրկչական տոմարով և գրված են արաբական թվանշաններով, որ այդ ժամանակ, սկսած 18-րդ դարից, գործածական էին հայերի մեջ: Այդ է պատճառը, որ 18-րդ դարին պատկանող Սանահնի միակ № 159 արձանագրությունն էլ թեև ունի հայոց մեծ տոմարի թվական, բայց գրված է արաբական թվանշաններով:

Սանահնի վանքը թեև իր հիմնարկման օրից, այսինքն 10-րդ դարից սկսած, մշտապես շեն է եղել, թերևս փոքրիկ ընդմիջումներով ջարդերի ժամանակ, որոնց մասին տեղեկություններ կան վիճակն արձանագրությունների մեջ, բայց նրա վրայի վիճակն արձանագրությունների մեծագույն մա-